

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
НА НАУЧНОТО ЖУРИ
ОПРЕДЕЛЕНО СЪС ЗАПОВЕД
№ 3-227/ 21.07.2015 г.
НА ИЗПЪЛНИТЕЛНИЯ ДИРЕКТОР
НА СБАЛ ПО ОНКОЛОГИЯ - ЕАД

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Здравка Гърдева Василева-Валерианова, дм
Председател на Научното жури

Относно: Конкурс за „доцент” по научната специалност „онкология” с шифър 03.01.46, в област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт” и професионално направление 7.1. „Медицина”, за нуждите на Национален раков регистър при СБАЛ по Онкология - ЕАД, София, обявен в ДВ, бр. 31/ 28.04.2015 г. и в сайта на болницата [http://www.sbaloncology.bg/bg/science-and-research/acadimec-personnel-development/docent - 2015-04.html](http://www.sbaloncology.bg/bg/science-and-research/acadimec-personnel-development/docent-2015-04.html), на основание Правилника на СБАЛО-ЕАД за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности, с единствен кандидат д-р Надя Емилова Димитрова, дм.

Уважаеми членове на Научното жури,

Д-р Надя Димитрова завършва висшето си образование по медицина в Медицински университет, гр. София през 1997 г. Има придобита специалност по "Обща медицина" в Медицински университет, гр. София през 2006 г. и магистратура по "Здравен мениджмънт" от Нов български университет, гр. София през 2007 г.; през 2013 г. защитава дисертационен труд на тема: "Анализ и комплексна оценка на качеството на данните в Българския национален раков регистър" и придобива образователната и научната степен „Доктор по Онкология”. През периода 1998-2007 г. е работила последователно като участъков терапевт, общопрактикуващ лекар и лекар-ординатор. От 20 август 2007 г. и понастоящем, работи в Национален раков регистър (НРР) при "СБАЛ по Онкология -

ЕАД", гр. София. Важен етап в нейното професионално развитие е и позицията ѝ на Ръководител на НРР през периода 2010-2013 г.

Д-р Димитрова работи в областта на регистрацията на рака, онкоепидемиологията и раковия контрол, като едновременно с пряката си дейност непрекъснато повишава своята квалификация и надгражда професионалните си знания и умения. Участвала е в престижни национални и международни курсове, от които: "Course on Cancer survival analysis - principles and methods" в Лондон, Великобритания през 2009 г.; "Course on Essentials of descriptive cancer epidemiology" и "Course on Statistical methods for population-based cancer survival analysis" в Стокхолм, Швеция през 2010 г. и 2011 г.; "Course on Introduction to Cancer Epidemiology" и "Pediatric Oncology for Cancer Registries Training Course" в Лион, Франция през 2012 г. и 2013 г. Също така д-р Димитрова е активен участник и в редица научни форуми в областта на рака, за които е приложила съответните сертификати.

Важен етап в професионалната кариера на д-р Димитрова е избирането ѝ за рецензент на Европейското списание за профилактика на рака (EJCP) през 2012 г. и членството ѝ като "faculty member" на Международната мрежа за лечение и изследване на рака (INCTR) от 2013 г. и активен член на Steering Committee на Европейската мрежа на раковите регистри (ENCR), също от 2013 г. Член е на БЛС от 1997 г. Владее писмено и говоримо английски (ниво C1) и руски език (ниво B1-2). Владее отлично статистически (SPSS, STATA) и специализирани (CancerRegBG, IARCcrg tools, DEPedit) софтуерни програми.

В настоящият конкурс за доцент д-р Надя Димитрова участва с общо 58 научни трудове, от които 12 рецензирани и 46 нерецензирани, обхващащи периода 2008-2014 година. От тях рецензирани: един дисертационен труд за присъждане на научната и образователна степен „доктор”, 6 статии в научни списания и 5 участия в ръководства и справочници.

Кандидатът представя за рецензиране 84 заглавия, от които: 29 оригинални статии в научни списания (22 на кирилица и 7 на латиница - 6 с импакт фактор); 3 публикации в научни сборници; 7 глави от монографии; 4 участия в ръководства и справочници; 3 в научни обзори; 38 участия в доклади и резюмета (от тях 8 с импакт фактор). Д-р Димитрова е единствен и първи автор в 28 от научните трудове: в 7 от оригиналните статии, 6 от монографиите, 2 от ръководствата и справочниците, 2 от научните обзори и 11 от докладите и резюметата.

Представените научни трудове са изключително актуални от научен интерес и с голям практически принос както за организацията на раковия контрол, така и за общественото здравеопазване в страната. При тяхната разработка д-р Н. Димитрова показва задълбочени

научни и практически познания и умения, аналитичност и способност за синтез при обобщаване на данни и резултати. Значимостта на научната продукция е видна от общия ѝ импакт фактор 31,271 (7.654 от публикации и 23.617 от научни доклади и резюмета). Представените научни разработки на д-р Димитрова са цитирани в 128 български и чуждестранни публикации, от които цитираните неречензирани научни трудове са 56 (от тях 17 в списания на латиница с импакт фактор).

Научно-изследователската дейност на д-р Н. Димитрова се развива главно в три области - анализ и оценка на качеството на данните в раковите регистри, анализ на значимостта на злокачествените заболявания на национално и международно ниво и анализ на прогностичните фактори върху преживяемостта на пациентите със злокачествени заболявания. Тя е един от водещите специалисти в страната и чужбина по внедряването на технологии за качествена оценка и анализ на данните от раковите регистри; по въвеждане, обучение и мониториране на националните и международни стандарти за регистрация на злокачествените заболявания. Нейните разработки и дейност в областта на качествената оценка на данните от раковите регистри са иновативни за България и добре познати в чужбина. Дълбоко съм убедена, че д-р Димитрова е изграден и признат авторитет в областта на регистрацията на злокачествените заболявания и онкоепидемиологията. За нейното международно признание говори и участието ѝ в 8 научно-изследователски проекти - EVTIMA, TRANSEXPO, EUROCHIP, EUROCOURSE, EUROCARE, RARECARENet, CONCORD, EPAAC.

Съществен е приноса в изследователската дейност на д-р Димитрова по отношение качеството на данните в раковите регистри, започната в разработването на нейния дисертационен труд "Анализ и комплексна оценка на качеството на данните в Българския национален раков регистър" и в последствие продължена и в други неречензирани научни разработки (т. 16, 36 и 40 от приложените публикации на кирилица; 9 и 14 от приложените публикувани резюмета на латиница). Важен етап в научното и професионално развитие на д-р Димитрова е участието ѝ като експерт на Международната агенция за изследване на рака (IARC) в Саудитска Арабия, Молдова и Хърватия по отношение на уеднаквяване на класификациите и стандартите за регистрация на рака в съответните държави с международните стандарти. Член е на работната група на Европейската мрежа на раковите регистри (ENCR), изготвила ръководството "Проверки за качество на данните в раковите регистри: създаване на единна процедура" (т. 43 от приложените неречензирани "Справочници и ръководства"), което дава възможност за интегриране опыта на нашата

страна в регистрацията на рака с други европейски практики. Участието на д-р Димитрова в научния проект "EUROCOURSE" (т. 4 от приложения "Участие в научни проекти") допринася за съпоставяне методите на регистрация и анализ на данните за рака в България с използваните такива от други ракови регистри в Европа. Работата по този проект е основа за последващи съвместни международни проекти с участието на д-р Димитрова, вкл. и организирането на първия по рода си курс за регистрация на рака на руски език (т. 4 от приложения "Участие като лектор в курсове за продължаващо обучение"; т. 1 и 3 от приложения нерещензирани "Публикации в специализирани научни издания"; т. 1, 12, 13, 15-17 от приложения "Участия в научни форуми с публикуване на резюмета").

Научно-изследователската дейност по отношение изследване значимостта на злокачествените заболявания на национално и международно ниво обхваща разнородни проучвания от епидемиологията на рака. Анализирани е заболяемостта и смъртността от по-важните локализации на рака, а именно млечна жлеза, женски полови органи, простата и др. (т. 4, 10, 12, 15, 17, 19, 20, 28, 31-33, 35, 41 и 42 от приложения нерещензирани "Публикации в специализирани научни издания"; т. 44 и 45 от "Справочници и ръководства"; т. 5, 7, 19, 25, 28-30 и 34 от Участия в научни форуми). С помощта на Joinpoint regression е установена статистически значима тенденция за нарастване на заболяемостта и смъртността от злокачествени тумори на женските полови органи през периода 1993-2009 г. в България. Направен е извода, че наблюдаваните тенденции са сходни с тези в други държави и по специално в страните от източна Европа (т. 4 от приложения "Публикации в специализирани научни издания"; т. 7 и 30 от Участия в научни форуми). Задълбочено са проучени множествените злокачествени тумори при рак на женската гърда (т. 21 и 23 от приложения "Публикации в специализирани научни издания"; т. 4 и 31 от Участия в научни форуми) и онкогинекологичните заболявания (т. 24 и 26 от приложения "Публикации в специализирани научни издания"; т. 32 и 33 от Участия в научни форуми), както и съчетаните тумори на млечната жлеза и маточната шийка (т. 25 от приложения "Публикации в специализирани научни издания").

Направените изводи са от съществено значение за приложението на мултидисциплинарния подход при проследяването на тези пациенти и подчертават важността на цялостния преглед на онкологично болните, независимо от локализацията. Пример за международния авторитет на д-р Димитрова са нейните изяви в съвместни научни проучвания заедно с раковите регистри от югоизточна Европа и участието ѝ в работната група GRELL (Асоциация на раковите регистри от латиноговорящите държави). Установено е

увеличаване на заболяемостта и смъртността при 17 най-чести злокачествени заболявания в посока от северозападна към югоизточна Европа, свързани с тютюнопушенето, както и увеличаване на смъртността от тези заболявания, подлежащи на скрининг, което е свързано с недостатъчното приложение на мерките за контрол на рака в страните от югоизточна Европа (т. 1, 13 и 15-17 от Участия в научни форуми). От голямо социално значение е установеното нарастване с 1.2% средногодишно на заболяемостта от рак на гърдата при младите жени под 40 години, най-подчертано при тези под 35 години в 7 държави от Европа за периода 1990-2008 г. (т. 2 от приложените "Публикации в специализирани научни издания"). Интересни от научно естество и с обществено значение са направените изводи при сравняване на заболяемостта и тенденциите на 6 чести злокачествени заболявания между София (България) и Цюрих (Швейцария), като два града с различно социално-икономическо развитие, разпространение на рисковите фактори, приложение на скринингови програми за профилактика на рака и различно качество на данните в съответните ракови регистри. Интерпретацията на резултатите при сравняване на заболяемостта и тенденциите между различните популации се осъществява в контекста не само на рисковите фактори, но и в зависимост от организацията на здравеопазването в съответните държави с различно социално-икономическо развитие (т. 3 от приложените "Публикации в специализирани научни издания"; т. 12 от Участия в научни форуми).

Важен етап в развитието на д-р Димитрова са проучванията на прогностичните фактори при пациенти с рака на гърдата и онкогинекологичните заболявания. В тази връзка са анализирани факторите, които оказват влияние върху късното диагностициране на онкологично болните с рак на млечната жлеза за периода 1993-2008 г. С по-висок риск за късно диагностициране на тези пациенти е местоживеенето в области с нисък среден доход на населението, нисък относителен дял на завършилите средно образование, с по-малък брой лечебни заведения, болнични легла и специализирани онкологични центрове. Съществен е извода, че неравностойното социално-икономическо положение и липсата на адекватно планиране на ресурсите са фактори с голямо влияние върху ранната диагностика, а в последствие и върху ефективното лечение, и изхода от заболяването при пациенти с рак на млечната жлеза (т. 11 от приложените "Публикации в специализирани научни издания"; т. 11 и 22 от Участия в научни форуми). Последващите проучвания в тази област доказват, че пет-годишната преживяемост на лекуваните с рак на гърдата в СБАЛ по онкология (80.1%) е по-висока в сравнение с болните, лекувани в други лечебни заведения (72.2%). След стандартизация по възраст, стадий и вид лечение, рискът от смърт

при оперираните в други лечебни заведения е с 25% по-висок от този, на пациентите в СБАЛ по онкология. Установено е, че освен вида на лечебното заведение, други фактори, които оказват влияние върху преживяемостта на тези болни са обема дейност и населеното място. Най-висока е пет-годишната преживяемост в големите и специализирани онкологични лечебни заведения с най-голям обем хирургична дейност, намиращи се в големите населени места. Лекуваните в тях пациенти имат от 24% до 38% по-нисък риск да починат от заболяването (след стандартизация по възраст и стадий) в сравнение с тези, лекувани в лечебните заведения с по-малък обем дейност и в малките населени места. Съществен е извода, че качеството на медицинското обслужване и степента на спазване на стандартите за лечение оказват значимо влияние върху преживяемостта на пациентите с рак на млечната жлеза (т. 18, 22 и 34 от нерецензираните "Публикации в специализирани научни издания"; т. 2, 6, 8, 20, 21 и 23 от Участия в научни форуми). Сходни са резултатите и при пациентите с онкогинекологични заболявания (т. 27 и 28 от нерецензираните "Публикации в специализирани научни издания"; т. 2, 3, 7, 8, 30 и 35 от Участия в научни форуми).

Впечатляваща е учебно-преподавателската дейност на кандидата, свързана с участие като лектор в научни конференции, практическо обучение на лекари от регионалните ракови регистри на индивидуално обучение, годишни срещи на раковите регистри в България (2007-2011 г.), специализирани курсове по СДО, клинични конференции и научни колегиуми на болницата през периода 2007-2014 г. Д-р Димитрова е гост-лектор в курс по регистрация на рака за руско говорящите, организиран от IARC в Казахстан през 2014 г. От направената справка се вижда, че средногодишната ѝ лекционна натовареност е 32 часа за периода 2010-2014 г. Има участия в написването на 7 монографии (от които 6 като първи автор) и 4 ръководства (в 2 е първи автор) и справочници в областта на регистрацията, епидемиологията и раковия контрол.

Д-р Димитрова е изграден учен и професионалист с национално и международно признание. Тя е участвала като експерт, номиниран от IARC (International Agency for Research on Cancer) в мисия на IAEA (International Atomic Energy Agency) за програма за контрол на рака в Молдова през 2012 г.; експерт на International Network for Cancer Treatment and Research (INCTR) в оценка качеството на данните в Националния раков регистър на Саудитска Арабия през 2013 г.; експерт на СЗО в оценка качеството на данните на раков и скринингов регистър в Молдова през 2013 г.; експерт по регистрация на рак в мисия на IAEA в Хърватия през 2014 г.; член на Експертния борд на MOPE2013.

През периода 2012-2015 г. д-р Димитрова е изготвила 33 рецензии за European Journal of Cancer prevention, където е рецензент. Има 2 международни награди за научен принос - Balkan Award 2010 for Clinical Laboratory Research. Winner: "Influence of detection of pretreatment cytogenetic abnormalities on first complete remission and survival in adult acute lymphoblastic leukemia (ALL)", from authors M. Velizarova, E. Hadjiev, K. Alexandrova, I. Dimova, D. Toncheva and N. Dimitrova; Poster Award IACR 2011, 33rd Annual Meeting of International Association of Cancer Registries, Balaclava, Mauritius. Poster: "Breast cancer in Bulgaria: characteristics of the women, diagnosed in advanced stage".

Научните приноси на д-р Надя Димитрова могат да бъдат обобщени както следва:

I. С научно-методичен характер

1. Направен е преглед, критичен анализ и систематизация на методите за оценка качеството на данните в раковите регистри, като за целта са използвани най-значимите съвременни източници. Обоснована е необходимостта от комплексна оценка на качеството на данните в раковия регистър.
2. За първи път в България е разработен алгоритъм за комплексна оценка качеството на данните в Националния раков регистър (НРР), съобразен с организацията на дейностите по регистрация и структурата на базата данни.
3. За първи път са систематизирани и адаптирани адекватни методи за количествена оценка на различните аспекти на качеството на данните в НРР, който подход може да се използва и в други регистри.
4. Направени са научно-обосновани изводи и препоръки за осигуряване качеството на данните в НРР и използването им в дейностите по контрол на злокачествените заболявания.
5. Осъществено е обобщение и систематизация на познанието за множествените тумори и е разработен и приложен метод за анализ на данните за множествените злокачествени заболявания в НРР.
6. Разработени са комплексен анализ и оценка на организацията на дейностите по регистрация на рака и качеството на данните на раковите регистри в Саудитска Арабия, Молдова и Хърватия, като са направени препоръки за тяхното подобряване в съответствие с международните стандарти в областта.
7. Създадено е ръководство за Европейските ракови регистри за унифицирана проверка на качеството на данните, интегриращо опита и на НРР в България, относно регистрация на информацията за стадий на заболяването и проведено лечение. За първи

път е определено съдържанието и е проведен лекционен курс по регистрацията на рака на руски език.

II. С научно-приложен характер

1. Приноси за значимостта на злокачествените заболявания:

1.1. Избрани са методи и са определени тенденциите на заболяемостта и смъртността от рак на млечната жлеза по области в България за периода 1993-2010 г.; тенденциите в заболяемостта от карцином на ларинкса и простатата по стадии и модели за терапевтично поведение по възрастови групи при рак на простатата;

1.2. Направен е сравнителен анализ на тенденциите за заболяемост, смъртност и преживяемост от рак на млечната жлеза и женските полови органи;

1.3. Определени са тенденциите на заболяемостта и смъртността от 17-те най-чести злокачествени заболявания, както и тези от левкемия и лимфом при децата в страните от югоизточна Европа;

1.4. Направена е количествена оценка на тенденциите в заболяемостта от рак на млечната жлеза при младите жени до 40 г. в 7 страни на Европа, както и на тенденциите в заболяемостта от 6 чести злокачествени заболявания в София (България) и Цюрих (Швейцария).

2. Приноси за прогностичните фактори при пациенти със злокачествени заболявания:

2.1. Анализирани са фактори за късно диагностициране на рак на млечната жлеза и са проучени някои характеристики на лечебните заведения в страната, които се оказват фактори за преживяемостта при тази локализация;

2.2. Изследвана е зависимостта между преживяемостта на пациенти с рак на маточното тяло и вида на лечебното заведение за хирургическо лечение по стадии.

Професионалната и научно-изследователската си дейност д-р Димитрова посвещава на проблемите на онкологията - от организацията на онкологичната помощ, епидемиологията и регистрацията на рака до ранната диагностика, лечението и проследяването на онкологично болните. Тя е изграден учен, изследовател-практик, преподавател и лектор, който владее и прилага необходимия методичен и методологичен инструментариум в своята дейност.

В резултат на гореизложеното, дълбоко съм убедена, че д-р НАДЯ ЕМИЛОВА ДИМИТРОВА притежава всички необходими качества за да и бъде присъдено академичното звание "доцент", което ми дава основание да предложа на почитаемите членове на Научното жури да гласуват положително за неговото присъждане.

25.09.2015 г.

Рецензент:

/Проф. д-р Здравка Валерианова, дм/